

فونولوژی - لهجه قاین

۲ - تکیه

۱-۳ - تکیه در لهجه قاین معمولاً عبارت از با شدت و کشش بیشتر ادا کردن هجائی است که تکیه روی آن قرار گرفته است. تکیه در لهجه قاین هیچ وظیفه‌ای بعهده ندارد و بهیچ وجه موجب تشخیص کلمه‌ای از کلمه دیگر نمیشود و می‌توان گفت که جای آن تقریباً اختیاری است ولی بر رویهم از قواعد زیر پیروی می‌کند:

الف - در کلمات ذیل تکیه روی هجای آخر است.

۱ - در کلمات ساده مانند: بابا *bābā* ، مامه *mamá* «مادر» ، شاما *šomā* نلی *nali* «توشک» ، سنور *Somavār* «ساور» .

۲ - در کلمات پیونددار مانند: سوچه *Sōčā* «سوچه = سبوی کوچک» ، دریچه *dāričā* «پنجره» ، خندوک *xändúk* «کسی که زیاد میخندد» ، دربو *darbú* «دربان» ، کلوتر *kālutār* «کلان‌تر = بزرگ‌تر» ، مردو *mārdú* «مردان» ، بچو *bāččaú* «بچه‌ها» .

۳ - در کلمات مرکب مانند: میه‌خونه *mayāxunā* «پستان حیوانات مانند گاو و گوسفند» ، گودوش *gōdúš* «گاو دوش» = ظرفی که شیر گاو را در آن می‌دوشند» ، کروسیرا *karuserā* «کاروان‌سرا» ، دو‌خونه *dāvaxnuā* «دواخانه = داروخانه» .

۴- در مصدرهای فعلی و اسمهای مشتق از فعل مانند: رفتن *rāftā*

«رفتن» *šostā* «شته» *šostā* «شستن» خوردن *xordā* «خوردن» *šostā* «شته»

«شته» *mordā* «مردن» *dunā* «دانا» *dunā* «دانا»

ب- در افعال تکیه متغییر است و بشرح زیر میباشد:

۱- در افعالی که دارای پیشوند هستند چه این پیشوند اصلی باشد و چه

الحاقی تکیه معمولاً روی هجای اول است. مانند: میروم *mé-r-om* «میروم»،

میرفتم *mé-raft-om* «میرفتم»، بیروم *bé-r-om* «بیروم»، اورگو *vār-gu*

«بگو»، ورخز *vār-xaz* «برخیز»، واده *vā-de* «بده»، دین *dā-ban* «به بند».

۲- در فعل ماضی تکیه روی هجای ماقبل آخر است (یعنی روی آخرین هجای

ریشه فعل):

بخردم *bexārid-om* «خریدم»، بنوشتم *be-nevēšt-om* «نوشتم»،

ورگفتم *vār-goft-om* «دبستم» *dā-bāst-om* «بستم» *va-dād-om* «دادم»

«دادم»، ورخواستم *vār-xāst-om* «خواستم»

۳- در افعال ماضی نقلی و ماضی بعید تکیه روی هجای آخر اسم مفعول

است:

بخریده‌ایم *be-xāridā-y-om* «خریده‌ام»، ورگفته‌ایم *vār-goftā-y-om*

«گفته‌ام»، و ددیده‌ایم *va-dadā-y-om* «داده‌ام»، برفته بودم *be-rāftā bod-om*

«رفته بودم»، ورگفته بودم *vār-goftā bod-om* «گفته بودم».

۴- در فعل مستقبل تکیه روی آخرین هجای فعل کسی قرار میگیرد:

بوخوم رَ bo-x-óm ra «خواهم رفت»، وور خئی گُ vār-x-ê go «خواهی گفت».
 هـ در فعلی که با علامت نفی همراه است تکیه روی علامت نفی است :
 نَمِ تونم nā-me-tun-om «نمی توانم»، نَمِ رَمِ nā-me-r-om «نمیروم»،
 بِمِ رَوِ e-má-r-ō «مرو»، مَكِ má-ko «مکن».

ج - اجزاء زیر عاری از تکیه هستند :

۱- علامت اضافه - e : چرمِ بَز čárm-e bóz «چرم بزرگ»، پشمِ اشتر pášm-e aštōr «پشم شتر».

۲- علامت عطف ° o : خورد و کلو xúrd-o kálu «خرد و کلان = کوچک و بزرگ»، قند و چای qánd-o čây «قند و چای».

۳- علامت مفعول بی واسطه rā : در رَدِ بَن dār-ra dā-ban «در را به بند».

۴- علامت فکرة - : یَکِ مردِ بَوم yág márd-e b-um-ä «یک مردی آمد».

هـ که در غالب استعمالش بجزئی که سؤالی فریبگی

رساله جامع علوم انسانی

۴- چگونگی قرار گرفتن فرم‌ها در کلمه

۱-۴- تمام صامت‌ها در لهجه قاین می‌توانند در اول، وسط و آخر کلمه قرار گیرند بجز همزه، ه و واو.

۲-۴- اجتماع دو صامت در وسط کلمه. اجتماع دو صامت در اول کلمه غیر ممکن است اما در وسط کلمه دو صامت پهلوی هم واقع می‌شوند، از این قرار :

تقی + اندادی :

اشکنه «اشکنه» :škänä ، اشپش «اشپش» :ešpoš ، دشدم «دشنام» :dešdom
 کشته «برگه هلو، زردآنو و غیره» :keštä .

سایشی + اندادی :

استقو «استخوان» :estäqu ، استق «سخت» :estäq ، مک «کره» :mäskä
 پسته «پسته» :peštä ، دسده «دسته» :däsdä .

تکریری + اندادی

گردد «گردن» :gärda ، گزدک «قلوه» :gordak ، پرده «پرده» :pärdä ،
 گربه «گربه» :gorbä ، کرپه «نوعی تشک» :körpä ، سرما «سرما» :sarmä .

کناری + اندادی

کله «برکه کوچیک» :kolpä ، کلبه «قلب» :qälba ، قلبیر «زبان» :qälbir
 «غریبال» ، شلت «تکان دادن منابع باویم انسانی» :sältä

اندادی + کناری

qoblä «تاول» ، تبلک :täblak «تکه چوبی است منقش یا ساده
 که بر روی نوعی کفش زنانه موسوم به کفش ساده نصب میشود و زیر پاشنه پا
 قرار می گیرد» ، چگله «قطره» :čeglä .

خینومی + اندادی

پنبه «پنبه» :pombä ، لبه «کلفت» :lombä ، چپ «کامل» :čombä

بت (در) ، اندو ändu «خارش» ، تبو tämbu «شلوار» ، دمدول dämdul

«مه» .

تقی + خیشومی

تشنه tošnä «تشنه» ، گشه gošnä «گرسنه» ، پشه pašnä «پاشنه» ،

گشینز gešniz «نوعی گیاه داروئی» .

تکربری + سایشی

پرسه porsä «مجلس ترحیم» ، درواخ dorvâx «سالم» .

خیشومی + نیمه‌اندادی

فینجو fenju «فنجان» ، قسجه qomčä «غنچه» ، هنجال henjâl

«هنجار» ، لئجه lonjä «چترنه آفتابه، قوری» .

تکربری + خیشومی

سرما särmä «سرما» ، خرما xormä «خرما» ، درمنه dormänä

«نوعی گیاه داروئی» ، نرم narm «نرم» .

۳- تمام مصوت‌های ساده و مرکب در اول و آخر کلمه قرار میگیرند

بجز مصوت مرکب au که در آغاز کلمه واقع نمیشود . مصوت‌های بلند هم فقط در

وسط کلمه جای میگیرند .

پایان